

XALQARO SPORT ARBITRAJI QARORLARINI TAN OLISH VA IJRO ETISHNING HUQUQIY MUAMMOLARI

Ismoilov Fahriddin

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti magistratura bosqichi talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22055541>

Annotatsiya. Mazkur tezisdagi xalqaro sport nizolari bo'yicha arbitraj qarorlarini tan olish va ijro etishning huquqiy asoslari hamda amaliy muammolari tahlil qilinadi. Xalqaro sport arbitraji qarorlarining huquqiy kuchi, ularni boshqa davlat hududida tan olish va ijro etishda 1958-yilgi Nyu-York konvensiyasining ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, arbitraj qarorini tan olish va ijro etishni rad etish asoslari, sport nizolarining o'ziga xos xususiyatlari hamda CAS qarorlarini milliy sudlar tomonidan ijro etish masalalari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot yakunida xalqaro sport arbitraji qarorlarining samarali ijrosini ta'minlashga qaratilgan takliflar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: xalqaro sport arbitraji, CAS, arbitraj qarori, tan olish, ijro etish, Nyu-York konvensiyasi, arbitraj, sport nizosi.

Аннотация. В тезисе анализируются правовые основы и практические проблемы признания и исполнения арбитражных решений по международным спортивным спорам.

Рассматривается юридическая сила решений Спортивного арбитражного суда (CAS), значение Нью-Йоркской конвенции 1958 года, а также основания для отказа в признании и приведении в исполнение арбитражных решений. Особое внимание уделяется специфике исполнения решений CAS на территории иностранных государств.

Ключевые слова: международный спортивный арбитраж, CAS, арбитражное решение, признание, исполнение, Нью-Йоркская конвенция, спортивный спор.

Abstract. This thesis examines the legal framework and practical challenges concerning the recognition and enforcement of arbitral awards arising from international sports disputes. It analyses the legal effect of awards rendered by the Court of Arbitration for Sport (CAS), the importance of the 1958 New York Convention, and the grounds for refusing recognition and enforcement of arbitral awards. Particular attention is given to the specific challenges associated with enforcing CAS awards in foreign jurisdictions.

Keywords: international sports arbitration, CAS, arbitral award, recognition, enforcement, New York Convention, sports dispute.

KIRISH

Xalqaro sport nizolarini arbitraj orqali hal etish mexanizmining samaradorligi faqat nizoni ko'rib chiqish va arbitraj qarorini qabul qilish bilan cheklanmaydi. Arbitraj mexanizmining amaliy qiymati, avvalo, qabul qilingan qarorning taraflar tomonidan bajarilishi hamda zarur hollarda tegishli davlat hududida majburiy ijro ettirilishi imkoniyati bilan belgilanadi.

Xalqaro tijorat arbitrajida arbitraj qarorlarini tan olish va ijro etishning asosiy xalqaro-huquqiy manbalaridan biri 1958-yil 10-iyunda qabul qilingan "Chet el arbitraj qarorlarini tan olish va ijro etish to'g'risida"gi Nyu-York konvensiyasi hisoblanadi.

Mazkur Konvensiya xorijiy arbitraj qarorlarini tan olish va ijro etish bo'yicha davlatlar o'rtasidagi xalqaro hamkorlikning asosiy huquqiy mexanizmini shakllantirgan.

Xalqaro sport arbitraji qarorlarini ijro etish masalasi esa sport nizolarining o'ziga xos xususiyatlari sababli yanada murakkab tus oladi. Chunki CAS qarorlari ko'pincha xalqaro sport federatsiyalari, klublar va sportchilar o'rtasidagi transmilliy munosabatlardan kelib chiqadi.

Shu sababli sport arbitraji qarorlarini ijro etishda arbitraj qarorining yakuniyligi, davlat sudining nazorati va xalqaro ijro mexanizmlari o'rtasidagi muvozanat muhim ahamiyat kasb etadi.

XALQARO SPORT ARBITRAJI QARORLARINING HUQUQIY KUCHI

Arbitraj qarorining asosiy xususiyatlaridan biri uning taraflar uchun majburiyligidir.

CASning protsessual qoidalariga muvofiq, arbitraj qarori taraflar uchun majburiy kuchga ega bo'lib, tegishli shartlar asosida yakuniy hisoblanadi.

Bu jihat sport arbitrajining samaradorligini ta'minlovchi muhim kafolatlardan biridir.

Agar sport nizosi bo'yicha arbitraj qarori chiqarilganidan keyin taraflardan biri uni ixtiyoriy ravishda bajarmasa, qarorni majburiy ijro ettirish masalasi yuzaga keladi.

Bunda ikkita holatni farqlash lozim:

birinchisi, CAS qarorining sport tashkiloti doirasida bajarilishini ta'minlash;

ikkinchisi, qaror bo'yicha pul yoki boshqa mol-mulk majburiyatini davlatning ijro mexanizmlari orqali undirish.

Birinchi holatda sport tashkilotlarining ichki intizomiy va reglament mexanizmlari muhim ahamiyatga ega bo'lishi mumkin. Ikkinchi holatda esa qarorni tegishli davlat hududida tan olish va ijro ettirish masalasi yuzaga keladi.

NYU-YORK KONVENSIYASINING SPORT ARBITRAJIDAGI AHAMIYATI

1958-yilgi Nyu-York konvensiyasining asosiy maqsadi xorijiy arbitraj qarorlarini tan olish va ijro etishni yengillashtirish hamda arbitraj kelishuvlarining huquqiy kuchini ta'minlashdan iborat.

Konvensiyaning III-moddasiga muvofiq, har bir ishtirokchi davlat xorijiy arbitraj qarorlarini o'zining protsessual qoidalariga muvofiq tan olishi va ijro etishi kerak.

Mazkur qoida xalqaro sport arbitraji uchun ham muhim ahamiyatga ega. Chunki CAS tomonidan chiqarilgan ayrim qarorlarning amaliy ijrosi qarzidor tarafning mol-mulki joylashgan davlat hududida amalga oshirilishi mumkin.

Masalan, agar sport nizosi bo'yicha arbitraj qarori bir davlatda chiqarilgan bo'lsa, biroq qarzidor klub yoki tashkilotning mol-mulki boshqa davlatda joylashgan bo'lsa, kreditor qarorni mol-mulk joylashgan davlatda ijro ettirishga ehtiyoj sezishi mumkin.

Shunday vaziyatda xalqaro arbitraj qarorlarini tan olish va ijro etish bo'yicha Nyu-York konvensiyasi mexanizmlaridan foydalanish masalasi yuzaga keladi.

ARBITRAJ QARORINI TAN Olish VA IJRO ETISHDAN BOSH TORTISH ASOSLARI

Nyu-York konvensiyasida xorijiy arbitraj qarorini tan olish va ijro etishni rad etish mumkin bo'lgan holatlar ham nazarda tutilgan.

Konvensiyaning V-moddasida bunday rad etish asoslari belgilangan.

Jumladan, taraflardan biri:

- arbitraj kelishuvi bo'yicha muomala layoqatiga ega bo'lmagan bo'lsa;
- arbitraj kelishuvi haqiqiy bo'lmasa;
- arbitraj jarayoni haqida tegishli tarzda xabardor qilinmagan bo'lsa;

- o'z pozitsiyasini taqdim etish imkoniyatidan mahrum qilingan bo'lsa;
- arbitraj qarori arbitraj kelishuvi doirasidan tashqariga chiqqan bo'lsa, qarorni tan olish yoki ijro etishga qarshi e'tiroz bildirishi mumkin.

Bundan tashqari, sud ayrim hollarda arbitraj qarorini tan olish yoki ijro etishni o'z tashabbusi bilan ham rad etishi mumkin. Bunday holatlarga nizo arbitraj orqali hal qilinishi mumkin bo'lmaganligi yoki qarorni tan olish va ijro etish davlatning ommaviy tartib tamoyillariga zid bo'lishi kiradi.

Mazkur qoidalar xalqaro sport arbitraji uchun ham muhimdir. Chunki CAS qarorining mavjudligi o'z-o'zidan uning har qanday davlat hududida hech qanday protsessual tekshiruvsiz ijro etilishini anglatmaydi.

CAS QARORLARINI IJRO ETISHDAGI O'ZIGA XOSLIK

Sport arbitraji qarorlarini ijro etishning muhim xususiyati shundaki, CAS qarorlarining hammasi ham bir xil mazmundagi majburiyatni belgilamaydi.

Ayrim qarorlar sportchining diskvalifikatsiyasi, litsenziya, ro'yxatdan o'tkazish yoki sport tashkilotining qarorini bekor qilish bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Boshqa qarorlar esa pul mablag'larini to'lash, kompensatsiya yoki boshqa moliyaviy majburiyatlarni bajarishni talab qiladi.

Shuning uchun CAS qarorlarini ijro etishda sport-huquqiy ijro mexanizmi bilan davlatning majburiy ijro mexanizmini farqlash zarur.

CASning o'ziga xos jihatlaridan biri — sport tashkilotlari tomonidan chiqarilgan qarorlarning bajarilishini ta'minlashda sport tizimining ichki mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatidir.

Biroq pul mablag'larini majburiy undirish masalasida qarzdorning mol-mulki joylashgan davlatning huquqiy tizimi va xalqaro arbitraj qarorlarini tan olish qoidalari alohida ahamiyat kasb etadi.

SPORT ARBITRAJI QARORLARINI IJRO ETISHDA HUQUQIY MUAMMOLAR

Xalqaro sport arbitraji qarorlarini ijro etishda bir qator muammolar mavjud.

Birinchi muammo — davlat yurisdiksiyasi.

CAS xalqaro sport nizolarini hal qiluvchi arbitraj instituti bo'lsa-da, uning qarorini davlat hududida majburiy ijro ettirish zarur bo'lgan hollarda milliy sud va ijro tizimlarining ishtiroki talab etilishi mumkin.

Ikkinchi muammo — (public policy) davlatning ommaviy tartibiga zidlik.

Nyu-York konvensiyasining V(2)(b)-moddasida qarorni tan olish va ijro etish davlatning public policy tamoyillariga zid bo'lgan hollarda rad etish imkoniyati nazarda tutilgan.

Bu holat davlatlarning ichki huquqiy tizimlari o'rtasidagi farqlar sababli xalqaro sport arbitraji qarorlarini ijro etishda muayyan noaniqliklarni keltirib chiqarishi mumkin.

Uchinchi muammo — protsessual kafolatlar.

Arbitraj jarayonida taraflarga o'z pozitsiyasini taqdim etish, dalillarni keltirish va ishni xolis arbitraj organida ko'rib chiqish imkoniyati berilgan bo'lishi muhim.

Nyu-York konvensiyasining V(1)(b)-moddasi tarafning o'z ishini taqdim etish imkoniyatidan tegishli ravishda mahrum qilingan holatini arbitraj qarorini tan olish va ijro etishdan bosh tortish asoslaridan biri sifatida belgilaydi.

XALQARO SPORT ARBITRAJI QARORLARINING SAMARALI IJROSINI TA'MINLASH

Xalqaro sport arbitraji tizimining samaradorligini oshirish uchun arbitraj qarorining o'zi bilan uning amaliy ijrosi o'rtasidagi farqni hisobga olish lozim.

Birinchidan, CAS qarorlarining taraflar tomonidan ixtiyoriy bajarilishini rag'batlantirish mexanizmlarini kuchaytirish zarur.

Ikkinchidan, sport tashkilotlari o'z reglamentlarida arbitraj qarorlarini bajarmaganlik uchun aniq va mutanosib sport huquqiy choralarni belgilashi maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, pul majburiyatlarini o'z ichiga olgan CAS qarorlarini ijro etishda Nyu-York konvensiyasi mexanizmlaridan samarali foydalanish bo'yicha huquqiy amaliyotni rivojlantirish lozim.

To'rtinchidan, sport arbitraji qarorlarini ijro etishda taraflarning protsessual huquqlari va davlatning ommaviy tartibi talablari o'rtasidagi muvozanatni saqlash zarur.

Xalqaro sport arbitraji qarorlarining samaradorligi ularning qabul qilinishi bilangina emas, balki amalda bajarilishi bilan belgilanadi. CAS qarorlari xalqaro sport nizolarini yakunlashda muhim huquqiy vosita bo'lsa-da, ularni ayrim hollarda davlat hududida majburiy ijro ettirish zarurati yuzaga keladi.

1958-yilgi Nyu-York konvensiyasi xorijiy arbitraj qarorlarini tan olish va ijro etishning universal xalqaro-huquqiy asoslaridan biri sifatida sport arbitraji uchun ham muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, arbitraj qarorlarini ijro etishda davlat yurisdiksiyasi, public policy, protsessual kafolatlar va arbitraj kelishuvining haqiqiyliги kabi masalalar muhim ahamiyat kasb etadi.

Fikrimizcha, xalqaro sport arbitrajining samaradorligini oshirish uchun CAS qarorlarining sport tizimidagi bajarilishini ta'minlash mexanizmlarini kuchaytirish, davlatlar o'rtasida arbitraj qarorlarini tan olish va ijro etish amaliyotini takomillashtirish hamda sport arbitrajida protsessual kafolatlarni yanada mustahkamlash maqsadga muvofiq.